

Er det interessant med produksjon av økologiske juletrær i Norge?

I et prosjekt i regi av Bioforsk og Norsk Juletre var målet å utrede om det foreligger tilstrekkelig kunnskaper til at en kan starte produksjon av økologiske juletrær. Fokus var på produksjonsteknikk, ikke på markedspotensialet. Økologisk juletreproduksjon må ta utgangspunkt i kunnskapen fra konvensjonell produksjon og tilpasse den til det økologiske regelverket. Debio må ta hovedansvaret for å tilpasse et slikt regelverk. Konklusjonen var at det er godt mulig å produsere juletrær med økologiske metoder, men kostnadene og risikoen blir større enn ved konvensjonelle metoder. Særlig gjelder dette for edelgran.

Arne Sæbø og Øystein Brekkum, Bioforsk

Det er et mål å tilstrebe en bæredyktig juletreproduksjon, der en ivaretar hensynet til ressursbruk og miljøpåvirkning. Økologisk produksjon innebærer at en strengt følger et godkjent regelverk for produksjonsmetoder og innsatsfaktorer. En må bruke godkjente gjødselslag og unngå kjemiske sprøytemidler mot skadedyr og sykdommer. DEBIO-regelverket for økologisk produksjon av skogstrær bør kunne tilpasses for juletreproduksjonen. Her omtaler vi noen av momentene en bør vurdere dersom en vurderer å starte økologisk juletreproduksjon.

Valg av arealer

Regelverket legger opp til en karanteneperiode mellom konvensjonell drift og økologisk produksjon. Det vil si at en skal drive med økologiske driftsmidler og metoder før en starter kommersiell økologisk produksjonen. Valg av arealer må ellers følge generelle, faglige retningslinjer for artene en skal dyrke. Jordart, arrondering, helling og ikke minst klimatiske forhold er viktige momenter i den sammenheng.

Artsvalg og plantemateriale

De siste 20 årene har en gått over fra å produsere vanlig gran til stadig mer edelgran. Bakgrunnen for dette er kundenes preferanse for juletrær av edelgran, på grunn av utseende og

Vanlig gran (rødgran) gir sikrest resultat og minst risiko sammenliknet med edelgran dersom en skal produsere økologiske juletre. Foto: Gorden Håland.

god nålefasthet. Imidlertid vokser vanlig gran raskere, er lett å forme og har færre alvorlige skadegjørere enn edelgran. En unngår likevel ikke at en del nålefallssopper kan skape store utfordringer i en økologisk produksjon også for vanlig gran. Produksjonen av gran gir lavere produksjonskostnader per tre enn det en finner for edelgran. Edelgran betales imidlertid mye bedre enn vanlig gran. Vanlig gran i økologisk produksjon vil imidlertid innebære mindre økonomisk risiko enn om en velger å dyrke edelgran. Det kan muligens være av interesse å blande flere arter i plantasjene for å gi større avstand mellom trær som angripes av artsspesifikke skadeorganismer.

Produksjon av frø og småplanter bør skje på kontrakt, slik at det gjeldende regelverket på området blir fulgt. Økologiske småplanter blir sannsynligvis mer kostbare, ettersom en må bruke økologiske innsatsfaktorer.

Det er særdeles viktig at småplantene leveres til dyrkeren som friske planter. For å unngå oppformering av jordboende skadegjørere, slik som nematoder og soppsykdommer, kan det være formålstjenlig å produsere potte- eller pluggplanter. Underlaget for pottes og pluggbrett må bestå av veldrenerte masser av singel, gjerne med duk som hindrer røttene i å trenge ned i jord. Slike tiltak vil sterkt redusere faren for at småplantene bringer med seg nematoder og rotlevende sykdommer. Planteproduksjon i jord (barrotplanter) vil kreve at en produserer på "ny" jord, det vil si at en ikke bruker de samme arealene uten lang tid mellom hvert hold av planter som blir produsert på jordstykket.

Gjødsling i produksjonen

Det finnes flere typer gjødsel som er tillatt brukt i økologisk produksjon. En kan for eksempel bruke godkjent (økologisk) husdyrgjødsel. Imidlertid er økologisk gjødsel mer kostbar enn vanlig gjødsel. Husdyrgjødselen inneholder både makro og mikro-næringsstoffer.

Etablering og ugrasreinhold

Det er utarbeidet en rekke metoder for ugrasreinhold i juletreplantasjer, uten bruk av kjemikalier. Det foreligger også gode beskrivelser av metoder for slått av ugraset. Sau fungerer godt som reinholdarbeider såfremt dyra passes godt. En må sørge for rett antall dyr per arealenhet og at sauene flyttes før juletrærne kommer på menyen.

Velfungerende systemer for jorddekking, med planter eller annet materiale, kan også brukes. Vi har både kunnskap og utstyr til god ugraskontroll, men arbeidet blir oftest mer kostbart enn reinhold ved hjelp av kjemikalier, særlig i ulendt terreng og seint i omløpet. På mer brattlendt jord er det vanskelig å bruke tind- og skålharver. Faren for skader på juletreplantene øker på slike arealer, særlig dersom en bruker traktorredskaper. Det er heller ikke ønskelig med bar jord der det er brattlendt eller mye nedbør. Ugrasreinhold ved bruk av brennere (propan) gir for stor brannfare. Dersom trærne dyrkes på flate jorder, er trolig spesialtilpasset traktor og tilhørende utstyr det beste alternativet.

Når plantene vokser sammen i plantasjen, er eneste aktuelle metode manuelt reinhold med for eksempel ryddesag eller sen, men arbeidet må gjentas flere ganger gjennom sesongen. Et-

ter hvert som trærne vokser til, betyr ugraset lite for tilveksten. Men ugras som vokser inn i de nedre greinkransene reduserer kvaliteten til baret og kan gi mye ekstraarbeid til rensing av trærne før salg. En må også ta hensyn til vertskifte som finnes mellom noen ugrasplanter og juletreartene.

Soppsykdommer

En rekke soppsykdommer gir store skader på juletrærne. En har noen godkjente preparater med god effekt også i økologisk produksjon. Om en har problemer med soppsykdommer eller ikke, kan det ha sammenheng med valg av lokalitet, art, plantesystem, ugrasreinhold og driftsmåte. En må velge arter som er mindre mottakelige og sørge for å bruke arealer som tørker raskt etter nedbør og tilstrebe gode skjøtelsesmetoder.

Insekter og skadedyr

Skadeomfanget av insekter varierer mye og kan være helt ødeleggende. Edelgranlus kan være særlig vanskelig å bekjempe. Dersom en får et massivt angrep i løpet av de to siste årene før salg, så har en få valg til rådighet. Uten tiltak vil ødeleggelsen ofte bli total. En har noen tillatte midler til bruk mot skadeinsekter på juletre, men effekten er dårligere og prisene høyere enn den en finner for konvensjonelle pesticider. Det finnes blant annet preparater basert på såper og oljer. Imidlertid vil oljer også vaske av vokslaget og føre til skader på nålene. Dårligere effekt av alternative midler gjør at en oftest må sprøyte flere ganger. Både danske og norske forskere undersøker muligheten for biologiske bekjempingsmetoder. Bruken av nyttedyr kan ha stort potensial i denne sammenheng.

Forming og toppskuddregulering

Forming av trærne består av mekaniske metoder, så den delen er allerede "økologisk". Også for toppskuddregulering kan en bruke økologiske metoder, selv om de metodene en har varierer i effekt. Bioforsk driver et prosjekt med økologiske metoder for toppskuddregulering og konklusjonene fra dette prosjektet vil foreligge i løpet av våren 2013.

Konklusjon

Økologisk produksjon av juletrær er godt mulig. Men dyrkerne må kunne ta ut en høyere pris enn det en får for trær produsert etter konvensjonelle metoder, dersom en skal få tilsvarende økonomi i produksjonen. Særlig for edelgran er økologisk produksjon risikabel ut fra faren for angrep av sykdommer eller skadedyr. Når det gjelder økologisk produserte juletrær, vil etterspørselen muligens følge det en finner for andre økologisk produserte jordbruksprodukter. Men det er likevel usikkert om kundene er villige til å betale høyere pris for et ikke spiselig produkt som økologiske juletrær. Her er det behov for en bedre kartlegging av kundenes preferanser.

Dersom det er et mål å øke produksjon av økologiske juletrær, anbefaler vi at:

- Markedsmulighetene analyseres nærmere
- Gran egner seg bedre enn edelgran
- Dyrkingen bør skje på særlig egnede arealer
- Forskning og utviklingsarbeid bør gjennomføres for å gjøre økologisk produksjon sikrere enn det som er tilfelle i dag. ■